

ЕПОНІМИ Й ТОПОНІМИ У ПРОФЕСІЙНІЙ КОМУНІКАТИВНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ І7 ТЕРАПІЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ

EPONYMS AND TOPONYMS IN PROFESSIONAL COMMUNICATIVE TRAINING OF STUDENTS OF THE SPECIALTY I7 THERAPY AND REHABILITATION

УДК 81'373.21/232.1:007:615.825-057.875

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/82.2.7>

Романчук О.В.,

докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри української
та іноземних мов
Львівського державного університету
фізичної культури
імені Івана Боберського

Данилевич М.В.,

докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри туризму
Львівського державного університету
фізичної культури
імені Івана Боберського

Коваль Р.С.,

канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри української
та іноземних мов
Львівського державного університету
фізичної культури
імені Івана Боберського

Свищ Л.О.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри української
та іноземних мов
Львівського державного університету
фізичної культури
імені Івана Боберського

У статті проаналізована роль епонімів і топонімів у професійній комунікативній підготовці студентів спеціальності І7 Терапія та реабілітація. Дослідження проведене на основі праці «Методичні вказівки для самостійного вивчення української термінології медицини та реабілітації» (2024), опублікованої авторами. Сьогодні вона активно використовується у навчальному процесі студентів факультету терапії та реабілітації Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського під час вивчення дисциплін «Латинська мова та медична термінологія» та «Українська мова за професійним спрямуванням». Швидкий розвиток медицини та реабілітації у ХХ столітті призвів до появи багатьох епонімів і топонімів, які ми пропонуємо студентам для опрацювання: вправа Берпі, індекс неповносправності Освестрі, когнітивна шкала Аллен, корсет Шено, метод Козьякіна, метод Петьо, опитувальник Роланда-Морріса, проба Руф'є-Діксона, синдром Байу-отерса, стремено Павлука, тест Купера, шкала ком Глазго, Шрот-терапія та інші. Епонімічні й топонімічні терміни застосовуються для найменування анатомічних понять; хвороб та синдромів; індексів, шкал, тестів, опитувальників і проб; спеціальних апаратів, ортезів, тренажерів та інших допоміжних пристроїв; засобів та методів діагностики, лікування та реабілітації. Для засвоєння матеріалу студентам пропонуються наступні завдання – пояснити етимологію, спосіб утворення та дати визначення кожного терміна; розсортувати їх у тематичні групи; обрати трьох науковців, від прізвища котрих утворений термін та зробити про них доповідь; виписати приклади вживання термінів у контексті. Володіння епонімами й топонімами галузі підвищує загальний науковий рівень фізичного терапевта, розширює його теоретичну підготовку, покращує професійні навички та обізнаність з історією напрямку у світі, ознайомлює з внеском окремих персоналій у розвиток цієї вкрай необхідної для України спеціальності.

Ключові слова: комунікативні навички, термінологія, епонім, топонім, українська

мова, латинська мова, терапія та реабілітація.

The article analyses the role of eponyms and toponyms in the professional communication training of students in the speciality I7 Therapy and Rehabilitation. The study was conducted on the basis of the handbook «Methodical instructions for self-study of Ukrainian terminology of medicine and rehabilitation» (2024), published by the authors. Today, it is actively used in the educational process of students of the Faculty of Therapy and Rehabilitation of the Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture in the course of studying the disciplines «Latin Language and Medical Terminology» and «Ukrainian for Specific Purposes». The rapid development of medicine and rehabilitation in the twentieth century led to the emergence of many eponyms and toponyms, which we offer students to study: Burpee exercise, Oswestry Disability Index, Allen Cognitive Scale, Chêneau-type brace, Koz'yavkin Method, Pető conductive therapy, Roland-Morris Disability Questionnaire, Ruffier-Dickson index, Bywaters' syndrome, Pavlik harness, Cooper test, Glasgow coma scale, Schroth Method and others. Eponymic and toponymic terms are used to refer to anatomical concepts; diseases and syndromes; indices, scales, tests, questionnaires and samples; special devices, orthoses, simulators and other auxiliary devices; means and methods of diagnosis, treatment and rehabilitation. To master the material, students are offered the following tasks: explain the etymology, method of formation and definition of each term; sort them into thematic groups; select three scientists whose name the term is derived from and make a report about them; write out examples of the use of terms in context. Knowledge of eponyms and toponyms of the field increases the professional level of a physical therapist, expands his / her theoretical training, improves professional skills and awareness of the history of the field in the world, and introduces the contribution of individual personalities to the development of this specialty, which is extremely important for Ukraine.

Key words: communication skills, terminology, eponym, toponym, Ukrainian language, Latin language, therapy and rehabilitation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасній системі охорони здоров'я України фізичні терапевти відіграють важливу роль у відновленні та підтримці здоров'я пацієнтів. Для ефективної роботи в цій галузі необхідно не тільки володіти медичними та фізіотерапевтичними знаннями, а й мати розвинені комунікативні навички. Від здатності фізичного терапевта взаємодіяти з пацієнтами залежить не тільки якість наданих послуг, але й емоційний стан пацієнта, його мотивація до відновлення та

виконання терапевтичних рекомендацій [2, с. 315]. Під час здійснення своєї професійної діяльності фізичному терапевту доводиться постійно спілкуватися з різними людьми, використовуючи вербальні та невербальні засоби комунікації. Саме тому для нього дуже важливо постійно вдосконалювати свою комунікативну компетентність [16, с. 64]. Фізичний терапевт повинен ґрунтовно володіти професійною лексикою, де одне з провідних місць займають епоніми і топоніми, які широко застосовуються у галузі та допомагають зрозуміти її розвиток у світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Формування комунікативної компетентності фізичних терапевтів розглянуті у працях українських [2; 16] та іноземних [22; 25; 28] науковців. Вітчизняні вчені також проаналізували особливості фахової мови лікаря [5] та його навичок професійного спілкування [15]; українські медичні аббревіатури [19; 21]; принципи викладання французької мови у закладах вищої освіти для студентів, котрі у майбутньому працюватимуть фізичними терапевтами та ерготерапевтами [23]; терміни сучасної німецької фахової мови реабілітації [1]; діяльність окремих видатних персоналій, котрі зробили вагомий внесок у розвиток галузі [3; 4]; епоніми, котрі популяризують французьку наукову (у тому числі, медичну) спадщину у світі [24]. Результати зіставного дослідження термінології реабілітації французької та української мов висвітлені у відповідних статтях [6; 7; 8; 9; 10; 12; 14; 26; 27], навчальному посібнику [13], словнику [17] та дисертації [11].

Виклад основного матеріалу дослідження.

У 2024 році автори цієї статті опублікували методичні вказівки із завданнями, спрямованими на самостійне вивчення основ української медичної термінології студентами спеціальності І7 Терапія та реабілітація [18]. Сьогодні дана праця активно використовується у навчальному процесі студентів першого курсу факультету терапії та реабілітації під час вивчення дисциплін «Латинська мова та медична термінологія» та «Українська мова за професійним спрямуванням» у Львівському державному університеті фізичної культури імені Івана Боберського. Один із розділів присвячений галузевим епонімам і топонімам (147 термінологічних одиниць). Для засвоєння матеріалу студентам пропонуються наступні завдання – пояснити етимологію, спосіб утворення та дати визначення кожного терміна; розсортувати їх у тематичні групи; обрати трьох науковців, від прізвища котрих утворений термін та зробити про них доповідь; виписати приклади вживання термінів у контексті. Ці завдання мають на меті розвинути їхню комунікативну компетенцію [20].

Розглянемо приклади термінів, котрі ми запропонували для опрацювання студентам. Ґрунтовні знання анатомії людини є одним із ключових факторів успіху у роботі фахівця з терапії та реабілітації. Вони повинні знати про внесок американського хірурга Frank Henry Netter (1906–1991) та цілого покоління вітчизняних анатомів – Рафаїла Синельникова (1896–1981), його сина Якова Синельникова (1921–1999) та онука Олександра Синельникова (1955) у розробку відповідних атласів. 3-поміж термінів на позначення анатомічних понять епоніми також займають чільне місце: гайморову пазуху вперше детально описав англійський хірург та анатом Nathaniel Highmore (1613–1685); остеон, структурна одиниця компактної речовини кістки,

що забезпечує її міцність, називається гаверсовою системою на честь англійського лікаря Clopton Havers (1657–1702), котрого вважають піонером у вивченні мікробудови кісток; суглоб Шопара названий на честь французького хірурга François Chopart (1743–1795).

Вагому роль у діагностиці, лікуванні та відновленні пацієнтів відіграють спеціальні апарати, ортези, тренажери та інші допоміжні засоби. Наприклад, апарат Лізарова для зрощення кісток та відновлення опорно-рухового апарату розроблений хірургом-ортопедом Гаврилом Лізаровим (1921–1992); дошки Сегена для розвитку мислення створені французьким педагогом Édouard Séguin (1812–1880); душ Шарко названий на честь французького психіатра та невролога Jean-Martin Charcot (1825–1893); комір Шанца для шиї розроблений німецьким ортопедом Alfred Schanz (1868–1931); ортопедичний корсет Шено створений французьким хірургом-ортопедом Jean-Jacques Chêneau (1927–2022); петля Гліссона для витягування шийного і верхнього грудного відділу хребта названа на честь британського лікаря та анатома Francis Glisson (1597–1677); стремено Павлика для лікування дисплазії тазостегнових суглобів у дітей розроблене чеським хірургом-ортопедом Arnold Pavlik (1902–1962); таблицю Снеллена для перевірки гостроти зору запропонував нідерландський офтальмолог Herman Snellen (1835–1908); кільця Ландольта, які використовуються в офтальмології та психології, створені швейцарським офтальмологом Jacques Rodolphe Edmond Landolt (1846–1926); чашку Петрі для лабораторних досліджень розробив німецький бактеріолог Julius Richard Petri (1852–1921); шина Брауна для лікування клишоногості названа на честь хірурга Denis Browne (1892–1967). Шрифт Брайля для незрячих створив французький тифлопедагог Louis Braille (1809–1852). Український поет Андрій Волощак (1890–1973) у 1914 році був поранений під час Першої світової війни і втратив зір. Опанувавши шрифт Брайля, він розробив на його основі українську абетку, яка використовується й досі. Термін «рентген» походить від імені німецького інженера та фізика Wilhelm Conrad Röntgen (1845–1923). Додамо, що одиниця радіоактивності «кюрі» названа на честь французького фізика Pierre Curie (1859–1906) та його дружини Marie Skłodowska-Curie (1867–1934). Шведський радіофізик Rolf Maximilian Sievert (1896–1966) вивчав вплив радіаційного випромінювання на біологічні організми. На його честь названа одиниця вимірювання ефективної та еквівалентної доз іонізаційного випромінювання – «зіверт». Британський фізик та один із основоположників радіобіології Louis Harold Gray (1905–1965) займався методикою визначення поглиненої дози радіації на біологічні організми, одиницю вимірювання якої згодом назвали «грей».

Необхідним у роботі фахівця з терапії та реабілітації є уміння користуватися індексами, шкалами, опитувальниками, пробами й тестами. Наприклад, індекс Бартел / активностей у повсякденному житті названий на честь американської фізіотерапевтки Dorothea Wilhelmine Barthel (1911–2003); індекс Катца / активностей у повсякденному житті розроблений американським геріатром та науковцем у галузі охорони здоров'я Sidney Katz (1924–2012); індекс Кердо, який застосовується для оцінки вегетативного тону, названий на честь угорського лікаря István Kérdő (1923–1981); індекс Кетле / маси тіла / IMT, що дозволяє оцінити ступінь відповідності маси тіла людини до її зросту, розроблений бельгійським математиком, соціологом та астрономом, одним із засновників наукової статистики Lambert Adolphe Jacques Quetelet (1796–1874); індекс Пінье, який характеризує тип статури людини, названий на честь французького лікаря Maurice Charles Joseph Pignet (1871–1935); індекс Робінсона, що стосується функціонування серцево-судинної системи, запропонований англійським медиком Brian Fyffe Robinson (1929–2020); індекс Тіффно, тобто співвідношення об'єму форсованого видиху за першу секунду до життєвої ємності легень, названий на честь французького медика Robert Tiffeneau (1910–1961).

Когнітивна шкала Аллен була вперше опублікована у 1985 році й названа на честь американської ерготерапевтки Claudia K. Allen (1942–2019). Шкала Апгар для оцінки новонароджених з метою вибору подальших реанімаційних процедур розроблена американською анестезіологинєю в акушерстві Virginia Argar (1909–1974) у 1952 році. Шкалу Ашворта для оцінки спастичності запропонував у 1964 році англійський невролог Bryan Ashworth. Шкала Берг для оцінки рівноваги була розроблена канадською фізичною терапевткою Katherine Olga Berg. Шкала Борга, яка використовується для визначення інтенсивності вправ й вимірювання результатів, запропонована шведським психологом Gunnar Anders Valdemar Borg (1927–2020). Шкала Віньоса для оцінки функціональних можливостей нижніх кінцівок у хлопчиків з м'язовою дистрофією Дюшена запропонована американським ревматологом Paul Joseph Vignos Jr. (1919–2010). Шкала Гамільтона для оцінки депресії була розроблена у середині XX століття британським психіатром Max Hamilton (1912–1988). Шкалу депресії Бека запропонував американський психотерапевт Aaron Temkin Beck (1921–2021). Шкалу Куртцке для оцінки ступеня інвалідизації розробив американський нейроепідеміолог John Francis Kurtzke (1926–2015). Шкала Оргогозо для оцінки динаміки порушених унаслідок інсульту елементарних рухових і комунікативних функцій створив французький невролог Jean-Marc Orgogozo (1948–2022).

Шкала Тардьє для оцінки спастичності запропонована французьким неврологом Guy Théophile Maurice Tardieu (1912–1985). Шкала Фугл-Мейєра для оцінки рухової функції, рівноваги, чутливості і функціонування суглобів у хворих із постінсультною геміплегією названа на честь скандинавського медика Axel Fugl-Meyer (1934–2012). Шкала Лісхольма для оцінки колінного суглоба запропонована у публікації «Evaluation of knee ligament surgery results with special emphasis on use of a scoring scale» (1982) шведськими медиками Jack Lysholm та Jan Gillquist (1934–2016).

Опитувальник болю МакГілла був розроблений у 1971 році канадським психологом та професором університету МакГілла Ronald Melzack (1929–2019) та представлений у його статті «The McGill Pain Questionnaire: major properties and scoring methods» (1975). Сам університет названий на честь свого засновника – шотландського бізнесмена, політика та філантропа James McGill (1744–1813). Опитувальник Роланда-Морріса оцінює те, яким чином біль в поперековій ділянці хребта впливає на життєдіяльність. Він був розроблений медиком, фахівцем у сфері охорони здоров'я Martin Roland (1951) та нейробіологом Richard Morris (1948) і вперше представлений у статті «A study of the natural history of back pain. Part I: Development of a reliable and sensitive measure of disability in low-back pain» (1983).

Проба Барре для виявлення прихованих парезів названа на честь французького невролога Jean-Alexandre Barré (1880–1967). Пробу Манту (імунологічний діагностичний тест) запропонував французький лікар та науковець Charles Mantoux (1877–1947). Проблема Ромберга для виявлення статичної координації людини названа на честь німецького лікаря та невролога Moritz Heinrich Romberg (1795–1873). Проблема Руф'є-Діксона використовується для оцінки працездатності серця при фізичному навантаженні. Вона розроблена французьким лікарем James-Edward Ruffier (1875–1965). Як метод медико-спортивного контролю її запропонував J. Dickson у статті «Utilisation de l'indice cardiaque de Ruffier dans le contrôle médico-sportif» (1950). Проблема Штанге – це функціональна проба затримкою дихання під час вдиху. Її розробив Володимир Штанге (1856–1918). Проблема Генчі – це функціональна проба з затримкою дихання під час видиху. Названа на честь угорського медика з Будапешта István von Gönczy (?–?), автора наукових праць «Die Atmung als Indikator der Funktionsfähigkeit des Herzens» (1924), «Die am Tage auftretende Schwankung des Körpergewichts in der funktionellen Diagnostik des Herzens» (1925), «Weitere Untersuchungen über die Atmung als Indikator der Leistungsfähigkeit des Herzens» (1926), «Gyakorlati szívfunctionális vizsgálatok» (1926) та інших. Проблема Сабразе, затримка дихання

на видиху, названа на честь французького лікаря Jean Émile Sabrazès (1867–1943).

Бендер гештальт-тест для оцінки зорово-моторної координації, розладів розвитку та неврологічних порушень розробила у 1938 році американська дитяча психіатриця Lauretta Bender (1897–1987). Психодіагностичний тест Роршаха для дослідження особистості створений у 1921 році швейцарським психіатром і психологом Hermann Rorschach (1884–1922). Колірний тест Люшера розроблений швейцарським психологом Max Lüscher (1923–2017). Тест Амслера для діагностики центрального поля зору створив швейцарський офтальмолог Marc Amsler (1891–1968). Тест Голланда для професійного самовизначення запропонував американський психолог John Lewis Holland (1919–2008). Тест кубиків Коса для вимірювання рівня невербального інтелекту розробив американський психолог Samuel Calmin Kohs (1890–1984). Тест Купера на фізичну підготовленість організму людини створений американським лікарем та військовим Kenneth H. Cooper (1931) у 1968 році. Додамо, що він разом з фізіотерапевткою та військовою Pauline "Polly" Potts (1926–2013) запропонували термін «аеробіка» та розробили конкретний метод вправ. Тест Ніра, рекомендований у разі підозри на ураження манжети ротатора, названий на честь американського хірурга-ортопеда Charles Sumner Neer II (1917–2011). Тест Ріссера для оцінки ступеня зростання кісткових структур тазових кісток у дітей і підлітків названий на честь американського медика Joseph C. Risser Sr. (1892–1982).

Епоніми активно використовуються для найменування хвороб, синдромів, вірусів та інших порушень. Наприклад, хвороба Альцгеймера, один із різновидів деменції, за пропозицією німецького психіатра Emil Kraepelin (1856–1926) названа на честь психіатра і невролога Alois Alzheimer (1864–1915), котрий вперше її описав. Хвороба Гантінгтона, генетичне захворювання нервової системи, названа на честь американського лікаря George Huntington (1850–1916). Хвороба Літтла / спастична диплегія названа на честь англійського хірурга William John Little (1810–1894), котрий, як вважають, першим зафіксував цей стан у письмовій формі. У 1889 році канадський лікар William Osler (1849–1919) запропонував назву «церебральний параліч». Хвороба Осгуда-Шляттера, патологічний стан горбистості великогомілкової кістки (остеохондропатія), яка супроводжується руйнуванням з відривом уламків в ділянці прикріплення підколінної зв'язки, названа на честь американського хірурга-ортопеда Robert Bayley Osgood (1873–1956) та швейцарського хірурга Carl B. Schlatter (1864–1934), котрі описали захворювання незалежно один від одного у 1903 році. Хвороба Паркінсона / тремтливий параліч власним

найменуванням завдячує неврологу Jean-Martin Charcot, котрий запропонував її назвати на честь британського лікаря та автора праці «An Essay on the Shaking Palsy» (1817) James Parkinson (1755–1824). М'язова дистрофія Дюшена названа на честь французького невролога Guillaume-Benjamin Duchenne (1806–1875), м'язова дистрофія Бекера на честь німецького невролога, психіатра та генетика Peter Emil Becker (1908–2000). Синдром Аспергера – це психічний розлад, що характеризується комунікативними труднощами. Названий на честь австрійського педіатра та психіатра Johann „Hans“ Friedrich Karl Asperger (1906–1980). Синдром Байуотерса / травматичний токсикоз / синдром тривалого здавлення / СТЗ / синдром тривалого стиснення / СТС / краш-синдром названий на честь британського ревматолога Eric George Lapthorne Bywaters (1910–2003). Синдром Гійєна-Барре, гостра аутоімунна запальна полірадикулонейропатія, названа на честь французького невролога Georges Charles Guillain (1876–1961) та Jean-Alexandre Barré, про котрого вже йшлося. Синдром Дауна / трисомія за 21 хромосомою – це генетична аномалія, названа іменем британського лікаря John Langdon Haydon Down (1828–1896), котрий її описав. Синдром Едвардса / трисомія за 18 хромосомою – це генетичне захворювання, яке описав британський генетик John Hilton Edwards (1828–2007). Синдром Марфана – генетичне порушення розвитку сполучної тканини, названий на честь французького педіатра Bernard-Jean Antonin Marfan (1858–1942), котрого вважають одним із засновників педіатрії у Франції. Синдром Туретта, неврологічний розлад, який характеризується повторюваними рухами тіла та мимовільним видаванням звуків, названий на честь французького невролога Georges Albert Édouard Brutus Gilles de La Tourette (1857–1904). Вірус Епштейна-Барр названий на честь науковців, котрі вперше його описали у 1964 році – британського патолога Michael Anthony Epstein (1921–2024) та вірусолога з Ірландії Yvonne Barr (1932–2016), котрі здійснили відкриття спільно з патологом Bert Geoffrey Achong (1928–1996). Дальтонізм, особливість зору, яка полягає в нездатності розрізняти один або декілька кольорів, названа на честь англійського вченого John Dalton (1766–1844). Контрактура Дюпюїтрена названа на честь французького анатома та військового хірурга Guillaume Dupuytren (1777–1835), котрий її описав. Рефлекс Бабінського названий на честь французького лікаря-невролога Joseph Jules François Félix Babinski (1857–1932), котрий відомий описами багатьох неврологічних симптомів та синдромів.

Окремі терміни названі навіть на честь літературних персонажів. Наприклад, синдром Аліси в Країні чудес, який проявляється дезорієнтацією та порушеному візуальному сприйнятті людиною

свого тіла або окремих її частин. Назва розладу походить з твору «Пригоди Аліси в Країні чудес» Льюїса Керролла. Найменування запропонував британський психіатр John Todd (1914–1987). Синонімічно на позначення цього захворювання використовується термін синдром Тодда. Ще одним прикладом є синдром Тоада – це залежність від веселого та екстремального водіння. Назва походить від містера Тоада, котрий захоплювався автомобілями, у дитячій книжці «Вітер у вербах» англійського письменника Кеннета Грема. «Toad» перекладається з англійської як «жаба». Ефект / синдром Вертера – це повторення іншого самогубства, назва походить з роману Гете «Страждання молодого Вертера».

Відзначаємо також роль епонімів для найменування процесів допомоги, лікування й відновлення. Наприклад, прийом Геймліха – це метод піддіафрагмальних поштовхів у разі, якщо в горло пацієнта потрапив чужорідний предмет. Розроблений американським торакальним хірургом, дослідником Henry Judah Heimlich (1920–2016). Дарсонвалізація, лікування електричними і електромагнітними коливаннями високої частоти, великої напруги і малої сили, названа іменем її винахідника, французького медика, фізика та винахідника Jacques Arsène d'Arsonval (1851–1940). Бобат-терапія для реабілітації пацієнтів з органічними ураженнями мозку названа на честь фізіотерапевтки Berta Otilie (Busse) Bobath (1907–1991) та її чоловіка, невролога та психіатра Karel Bobath (1906–1991). Войта-терапія для реабілітації пацієнтів з органічними ураженнями мозку була розроблена чеським неврологом Václav Vojta (1917–2000). Шрот-терапія для лікування сколіозу запропонована німецькою фізіотерапевткою Katharina Schroth (1894–1985). Методика Кабата / пропріоцептивна нейром'язова фасилітація / ПНФ використовується у реабілітаційній медицині для покращення моторних функцій та відновлення рухових здібностей пацієнтів. Розроблена відомим американським нейрофізіологом Herman Kabat (1913–1995) спільно з фізичними терапевтками Margaret Knott (1918–1978) та Dorothy Voss. Метод Петьо (кондуктивна педагогіка) – це методика реабілітації, яка використовується для пацієнтів з органічними ураженнями мозку. Названа на честь угорського лікаря András Pető (1893–1967). Методику Бубновського для лікування опорно-рухового апарату розробив медик Сергій Бубновський (1955). Вправа Берпі, яка складається з чотирьох послідовних рухів (присідання, планка, віджимання та стрибок), запропонована американським фізіологом Royal Huddleston Burpee (1897–1987) у 1930-х роках. Вправи Кегеля для м'язів тазового дна розроблені американським гінекологом Arnold Henry

Kegel (1894–1972). Пілатес, комплекс фізичних вправ, створений німецьким тренером Joseph Hubertus Pilates (1883–1967).

Прізвища українських фахівців також слугували основою для утворення епонімів. Основоположник патологічної фізіології, ендокринології та геронтології, організатор медичної науки в Україні Олександр Богомолець (1881–1946) розробив сироватку Богомольця / антиретиккулярну цитотоксичну сироватку / АЦС, яка використовується з метою стимуляції загальної опірності організму. Видатний кардіохірург Микола Амосов (1913–2002), новатор у медицині, автор численних наукових праць, розробив однойменну гімнастику, спрямовану на боротьбу з гіподинамією та проблемами зі здоров'ям. Заслужений тренер України (академічне веслування) В'ячеслав Євмінов (1940) створив профілактор Євмінова. Це тренажер, призначений для лікування захворювань хребта за спеціально розробленою методикою. Відомий лікар Володимир Козявкін (1947–2022), засновник та генеральний директор реабілітаційної клініки у Трускавці Львівської області, розробив метод Козявкіна / систему інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації / СІНР, спрямовану на реабілітацію та відновлення пацієнтів з різноманітними неврологічними захворюваннями. Микола Ляпко (1954–2021) працював лікарем-голкорефлексотерапевтом та займався дослідженнями нетрадиційних методів лікування. Він розробив аплікатор Ляпко – спеціальний килимок, оснащений голками та призначений для лікування та профілактики захворювань.

Топоніми у терапії та реабілітації використовуються для найменування ортезів, засобів та способів діагностики, хвороб та методів відновлення. Наприклад, корсет Мілуокі для хребта був розроблений у 1946 році лікарями Walter Putnam Blount (1900–1992) та Albert Schmidt з медичного коледжу Вісконсина та Дитячої лікарні міста Milwaukee (США). Ліонський корсет для лікування деформацій хребта був розроблений у 1947 році французьким хірургом Pierre Stagnara (1917–1995) в однойменному місті у Франції. Бостонський корсет був розроблений медиками John Emmett Hall (1925–2018) та Bill Miller (1927–1992) у дитячій лікарні Бостона (США) в 1970-х роках. У 1917 році французький інженер Émile Schlick запатентував першу комерційно виготовлену милицю для поранених солдатів, котрі поверталися з Першої світової війни. Згодом модель доопрацював Anders Rudolf Lofstrand Jr. Ця милиця називається також канадською, ймовірно, через їхню популярність у цій країні. Індекс неповносправності Освестрі вперше представлений у відповідній статті «The Oswestry low back pain disability questionnaire» у 1980 році. Він застосовується при хронічних і рецидивуючих болях в спині. Назва походить від англійського міста

Oswestry. Індекс мобільності Рівермід (Rivermead) запропонований у статті «The Rivermead Mobility Index: a further development of the Rivermead Motor Assessment» (1991) і дозволяє визначити активність в повсякденному житті хворого – повороти в ліжку, перехід з положення лежачи в положення сидючи, пересаджування тощо. Назва походить від реабілітаційного центру Рівермід (Rivermead Rehabilitation Centre) в Оксфорді.

Бостонський тест на стресостійкість запропонований дослідниками медичного центру Бостонського університету. Гарвардський степ-тест для оцінки відновлювальних процесів після фізичного навантаження розроблений бельгійським веслувальником, а згодом фізіологом у США Lucien Antoine Maurice Brouha (1899–1968) та його колегами. У Гарварді він займався військовими дослідженнями для армії США, розробив однойменний тест, який спочатку використовувався в армії, а пізніше у цивільних цілях. Тест на орієнтацію та амнезію Галвестон розроблений американським медиком Harvey Steven Levin (1946–2022) та його колегами у 1979 році. Назва походить від міста Galveston у Техасі (США). Міннесотський багатопрофільний опитувальник особистості був розроблений викладачами однойменного університету у США, психологом Starke R. Hathaway (1903–1984) та неврологом John Charnley McKinley (1891–1950), і представлений у їхніх публікаціях «A multiphasic personality schedule (Minnesota): I. Construction of the schedule» (1940) та «MMPI. Manual for administration and scoring» (1943). Шкала ком Глазго запропонована у статті «Assessment of coma and impaired consciousness. A practical scale» (1974) нейрохірургами Graham Michael Teasdale (1940) та William Bryan Jennett (1926–2008) медичної школи університету Глазго у Шотландії. Шкала Глазго-Льєж розроблена бельгійським нейрохірургом Jacques Born (1950) спільно з колегами та представлена у публікаціях «Évaluation pratique du dysfonctionnement encéphalique» (1982) та «Évaluation pratique du dysfonctionnement encéphalique chez le traumatisé crânien» (1982).

Скандинавська шкала інсульту запропонована Копенгагенською групою досліджень інсульту в 1985 році. Канадська неврологічна шкала, яка використовується для оцінки неврологічного статусу хворих з інсультом, запропонована у статті «The Canadian Neurological Scale: a preliminary study in acute stroke» (1986). Монреальська шкала оцінки когнітивних функцій була створена канадським неврологом Ziad Nasreddine у 2005 році. Хвороба Лайма, яку передають кліщі, вперше була діагностована у 1975 році у містечку Луте в Коннектикуті (США).

Засновником шведської системи гімнастики був Pehr Henrik Ling (1776–1839), котрий також

розробив шведську стінку. Згодом її вдосконалив його син Hjalmar Ling (1820–1886). Скандинавська / нордична ходьба (з використанням спеціальних палиць) здобула популярність у країнах Скандинавії. Фінський вчитель фізичного виховання і тренер Mauri Repo (1945–2002) був першим, хто її описав. Спа (метод фізіотерапії) походить від назви бельгійського курорту Spa, який набув популярності у всій Європі завдяки своїм лікувальним водам. Стокгольмський синдром – це психологічна реакція, коли заручники або жертви формують емоційний зв'язок зі своїми кривдниками. Авторство терміна належить криміналісту Nils Bejerot (1921–1988), який ввів його під час аналізу ситуації із захопленням заручників у столиці Швеції у 1973 році.

Висновок. Розуміння галузевих епонімів й топонімів підвищує загальний науковий рівень фізичного терапевта, розширює його теоретичну підготовленість, покращує професійні навички та обізнаність з історією наряду, ознайомлює з внеском окремих персоналій у розвиток цієї край необхідної для України спеціальності. Перспективи подальших досліджень стосуватимуться аналізу термінів, утворених за допомогою компонента «терапія» / «θεραπεία».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галицька О., Валецька В. Терміни сучасної німецької фахової мови реабілітації. Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», № 53, 2023. С. 18–23. <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.53.2>.
2. Гусева Т. Психологічні особливості формування комунікативної компетентності у студентів – фізичних терапевтів. Психологічні травелоги. Вип. 4, 2024. С. 314–323. <https://doi.org/10.31891/PT-2024-4-30>.
3. Данилевич М., Коваль Р., Перетятко С. Ерік Байуотерс (1910–2003): визначний британський ревматолог. VI Міжнародна науково-практична конференція «Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфері обслуговування» (9–10 травня 2024 р., м. Львів). Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2024. С. 170–172.
4. Данилевич М., Романчук О., Коваль Р., Перетятко С. Сідні Катц (1924–2012): американський геріатр, науковець і новатор у медицині. Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфері обслуговування: тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (27–28 квітня 2023 року, м. Львів) / за заг. ред. Н. Павленчик. Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського. С. 198–200.
5. Золотухін Г. О., Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Фахова мова медика: [підручник]. Київ: Здоров'я, 2002. 392 с.
6. Коваль Р. Аббревіатури в термінології реабілітації. Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики. Вип. 11–12, Ч. 1, 2016. С. 272–276.
7. Коваль Р. Вимоги до терміна реабілітації. Contemporary issues in philological sciences:

experience of scholars and educationalists of Poland and Ukraine: Conference Proceedings (Lublin, 28–29 April, 2017). Lublin, 2017. pp. 91–94.

8. Коваль Р. Епоніми в термінології фізичної і медичної реабілітації (на матеріалі французької та української мов). Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. № 3 (304), 2015. С. 293–298.

9. Коваль Р. Запозичення в термінології реабілітації. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. пр. Вип. 2, 2015. Вінниця: ТОВ «фірма «Планер»». С. 21–27.

10. Коваль Р. Найменування засобів та методів реабілітації. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Вип. 60, 2016. С. 154–157.

11. Коваль Р. Терміни на позначення понять фізичної і медичної реабілітації у французькій та українській мовах: дис. ... к-та філол. наук: 10.02.17 / Коваль Ростислав Семенович. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2019. 231 с.

12. Коваль Р. Топоніми в термінології фізичної й медичної реабілітації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Вип. 15. Т. 2, 2015. С. 58–60.

13. Коваль Р., Романчук О. Французька мова для студентів напряму підготовки «здоров'я людини»: [навч. посіб.]. Львів: Компанія «Манускрипт», 2013. 191 с.

14. Коваль Р., Тиравська О. Найменування тестів, шкал і класифікацій у реабілітації. Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія «Філологічні науки». № 4 (16), 2017. С. 156–160.

15. Комунікативні навички лікаря: підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. та фахівців практ. мед. / О. Чабан, О. Хаустова, І. Коваль та ін.; за заг. ред. О. Чабана. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ, 2021. 429 с.

16. Мезенцева І., Павлович О., Ярликова В. Особливості комунікації фізичного терапевта з пацієнтами при наданні реабілітаційних послуг. *Rehabilitation and Recreation*, 12, 2022. С. 60–66. <https://doi.org/10.3278/2/2522-1795.2022.12.8>.

17. Помірко Р., Коваль Р., Романчук О., Тиравська О. Французько-український та українсько-французький словник термінології фізичної та реабілітаційної медицини / за ред. Р. С. Помірка. Львів: Галицька видавн. спілка, 2019. 236 с.

18. Романчук О., Данилевич М., Коваль Р., Свищ Л. Методичні вказівки для самостійного вивчення української термінології медицини та реабілітації. Львів: Видавництво «Компанія «Манускрипт»», 2024. 52 с.

19. Романчук О., Коваль Р. Особливості медичних аббревіатур в українській мові. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 57, Т. 3. 2022. С. 153–159. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-3-24>.

20. Романчук О., Коваль Р., Свищ Л. Особливості викладання медичної термінології для студентів спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія в закладах вищої освіти України. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 60, Т. 3. 2023. С. 248–255. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-3-40>.

21. Українські медичні аббревіатури: словник-довідник / Ф. Музика, О. Романчук, М. Данилевич, Р. Коваль, Г. Макух. Львів: Компанія «Манускрипт», 2023. 108 с.

22. Ahlsen B., Nilsen A. B. Getting in touch: Communication in physical therapy practice and the multiple functions of language. *Frontiers in Rehabilitation Sciences*, 3:882099, 2022. <https://doi.org/10.3389/fresc.2022.882099>.

23. Koval R., Romanchuk O., Danylevych M., Sova A. Les particularités de l'enseignement du français langue étrangère aux étudiants en thérapie physique et en ergothérapie en Ukraine. *Analele Universității din Craiova. Seria Științe Filologice. Lingvistică*, Anul XLV, Nr. 1–2, 2023, pp. 143–154. <https://doi.org/10.52846/aucssflingv.v45i1-2.93>.

24. Koval R., Romanchuk O., Sova A., Nykyha O., Fedchyshyn N. The role of eponyms in presenting French heritage throughout the world. *XLinguae*, 16 (4), 2023. pp. 34–49. <https://doi.org/10.18355/XL.2023.16.04.03>.

25. Pardo-Montero J., Bielsa López del Castillo J. P., Rodríguez García S. J., La Touche R., Paris Alemany A., Cuenca Martínez F. Communication skills of professional physical therapists as assessed by physiotherapy students: A Cross-Sectional Study. *Journal of move and therapeutic science*, 4 (1): m36, 2022. pp. 435–444. <https://doi.org/10.37382/jomts.v4i1.622>.

26. Pomirko R., Koval R., Romanchuk O., Cherkhava O., Bazyliak N. A vocabulary of physical and rehabilitation medicine in French and Ukrainian – the comparative analysis [Le vocabulaire de la médecine physique et de réadaptation en français et en ukrainien: l'analyse comparative]. *XLinguae*, Vol. 12, Is. 1XL, January 2019. pp. 109–127. <https://doi.org/10.18355/XL.2019.12.01XL.09>.

27. Pomirko R., Koval R., Romanchuk O., Danylevych M., Cherkhava O. Neologisms of physical and rehabilitation medicine terminology in French [Les néologismes en français de la médecine physique et de réadaptation]. *XLinguae*, Vol. 13, Is. 1. January 2020. pp. 37–49. <https://doi.org/10.18355/XL.2020.13.01.03>.

28. Włoszczak-Szubzda A., Jarosz M. J. Professional communication competences of physiotherapists – practice and educational perspectives. *Annals of Agricultural and Environmental Medicine*. Vol. 20 (1), 2013. pp. 189–194.